

Власюк Тетяна Миколаївна

к.е.н., доцент, директор ННПСТ

Пузирьова Поліна Володимирівна

д.е.н., професор, доцент кафедри смарт-економіки

Київський національний університет технологій та дизайну (м. Київ)

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У сучасному світі глобалізація стала однією з провідних тенденцій, що визначає соціально-економічні, політичні та культурні процеси у світі. Вища освіта, як ключова сфера формування людського капіталу, знань і інновацій, також зазнає глибоких трансформацій під впливом глобалізаційних процесів (Ковальчук & Данькевич, 2018). Сутність глобалізації в сфері вищої освіти полягає в зростаючій взаємозалежності освітніх систем різних країн, гармонізації стандартів, активізації міжнародного співробітництва, а також у появі нових форм організації та передачі знань (Puzyrova, 2024; Студілко, 2025).

Сутність глобалізації вищої освіти полягає у формуванні єдиного світового освітнього простору, де знання, кваліфікації, освітні послуги та дослідницькі ресурси перетинають національні кордони, що супроводжується уніфікацією освітніх стандартів, мобільністю здобувачів освіти та викладачів, поширенням дистанційного та гібридного навчання, зростанням ролі англійської мови як мови академічного спілкування (Svyrydenko et al., 2021; Puzyrova & Tarasenko, 2024).

До основних елементів глобалізації вищої освіти можна віднести:

- інтернаціоналізація – включає академічну мобільність здобувачів освіти і викладачів, міжнародні дослідницькі проекти, спільні освітні програми.
- гармонізація стандартів і кваліфікацій – прагнення до уніфікації систем освіти, наприклад, через Болонський процес у Європі, який сприяє взаємовизнанню дипломів та академічних кредитів;
- міжнародна конкуренція – ЗВО змагаються за абітурієнтів, викладачів, гранти, місце в рейтингах – виникає поняття «глобального університету»;
- цифровізація освіти – впровадження ІТ у навчальний процес (онлайн-курси, цифрові платформи, штучний інтелект, big data у навчанні);

- глобальний ринок освітніх послуг – поява освітніх посередників, транснаціональних освітніх корпорацій, нових моделей фінансування освіти;
- транснаціональні форми навчання – навчання в іноземних кампусах, дистанційна освіта через закордонні онлайн-платформи, подвійні дипломи.

Вища освіта в умовах глобалізації стає ключовим чинником успіху суспільства. Основні напрямки її розвитку включають адаптацію до міжнародних стандартів, розвиток міжкультурної компетентності, підвищення якості освіти та інтеграцію з міжнародними освітніми інституціями (Полянська & Тимошенко, 2019). Глобалізація вимагає від ЗВО забезпечити здобувачам освіти не лише фахові знання, а й підготувати їх до міжнародного співробітництва та розвитку мовної компетентності. При цьому важливо також зміцнювати міжнародні партнерства та забезпечувати доступ до глобальних освітніх можливостей для всіх верств суспільства (Галич et al., 2024). Основні напрямки розвитку вищої освіти в умовах глобалізації є такі:

- міжнародна мобільність студентів, викладачів та дослідників, яка підтримується різними програмами (Erasmus+, Fulbright, DAAD тощо);
- міжнародна співпраця в дослідженнях, включаючи великі наукові консорціуми, хаби, об'єднані лабораторії;
- розвиток дистанційної та гібридної форми навчання як відповідь на потребу у гнучкості та доступності освіти;
- утвердження університетів як глобальних гравців у сфері інновацій, сталого розвитку, формування політики;
- зростання впливу глобальних рейтингів (QS, Times Higher Education), які впливають на фінансування, репутацію та стратегічні рішення ЗВО.
- орієнтація на результативність та ефективність, включаючи розвиток систем забезпечення якості освіти, моніторинг кар'єрної траєкторії випускників.

Принципи, на яких базується розвиток вищої освіти у глобалізованому світі включає: якість – гарантії академічної доброчесності, акредитація, дотримання міжнародних стандартів; доступність – розширення можливостей для здобуття вищої освіти незалежно від географії, економічного статусу чи інших чинників;

гнучкість – адаптація навчальних програм до вимог ринку праці та індивідуальних потреб здобувачів освіти; мобільність – як фізична (міграція здобувачів освіти/викладачів), так і віртуальна (через цифрові платформи); інклюзивність і культурна чутливість – збереження культурної ідентичності та забезпечення рівних прав для всіх; інноваційність – постійне оновлення змісту освіти, впровадження сучасних технологій; сталий розвиток – інтеграція екологічної, соціальної та економічної відповідальності у стратегії ЗВО (Бублик, Жук, & Дрималовська, 2018).

До чинників, які впливають на світові тенденції розвитку вищої освіти в умовах глобалізації належать:

1. Глобалізація та інтернаціоналізація освіти: мобільність здобувачів та викладачів – зростає кількість здобувачів освіти, які навчаються за кордоном, обміни між ЗВО; англійська мова як глобальна мова науки та освіти – зростання кількості англійськомовних програм навіть у неанглійськомовних країнах; міжнародна співпраця – ЗВО об'єднуються в глобальні мережі, реалізують спільні дослідницькі проекти (Карамішев, 2019).

2. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій: онлайн-освіта та дистанційне навчання – поява цифрових платформ та розвиток віртуальних ЗВО; цифровізація навчального процесу – використання LMS (наприклад, Moodle), електронних журналів, інтерактивних підручників; гібридні форми навчання – поєднання офлайн та онлайн-форматів, гнучкість навчального процесу (Кравченко, 2019).

3. Орієнтація на ринок праці та потреби економіки: компетентнісний підхід – акцент на практичні навички, soft skills та критичне мислення; тісні зв'язки з бізнесом – дуальна освіта, стажування, навчання на основі реальних кейсів; STEM-освіта – зростання попиту на технічні спеціальності, IT, інженерію, математику (Леонтьєва, 2024).

4. Зміна ролі ЗВО в суспільстві: ЗВО як драйвер інновацій – розвиток стартапів, технологічних парків при університетах; соціальна відповідальність освіти – акцент на сталий розвиток, інклюзивність та гендерну рівність; автономія та відповідальність – збільшення академічної, фінансової та

управлінської самостійності закладів (Скидан, 2023).

5. Політичні та соціокультурні чинники: освітня політика держав – підтримка інтернаціоналізації, фінансування та іміджу держави через освіту; міграційні процеси – зростання кількості іноземних студентів, адаптація систем освіти до мультикультурного середовища; рейтинги та конкуренція – боротьба ЗВО за позиції в глобальних рейтингах (QS, ARWU).

6. Економічні виклики: фінансова стабільність ЗВО – скорочення державного фінансування, пошук альтернативних джерел доходу; комерціалізація освіти – платні програми, брендovanі курси, фандрейзинг; нерівність доступу до освіти – цифровий розрив, різниця у якості між країнами та регіонами (Puzyrova, 2024).

Отже, світові тенденції розвитку вищої освіти в умовах глобалізації полягають у формуванні єдиного освітнього простору, що базується на принципах відкритості, якості, мобільності та інноваційності. Основними напрямками при цьому є інтернаціоналізація, цифровізація, транснаціоналізація, гармонізація стандартів та зростання конкуренції між ЗВО. Таким чином, глобалізація стимулює розвиток міжнародної співпраці, академічної мобільності, дистанційного навчання, використання новітніх технологій та підвищення якості освітніх послуг. Водночас важливим залишається збереження культурної ідентичності, забезпечення доступності освіти та інтеграція принципів сталого розвитку, що перетворюють вищу освіту на динамічну, гнучку та глобально-орієнтовану систему, здатну відповідати на виклики сучасного світу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бублик, М. І., Жук, Л. В. & Дрималовська, Х. В. (2018). Досвід формування стратегій розвитку закладів вищої освіти в умовах глобалізації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*, 21(1), 31-34. <https://dspace.uzhnu.edu.ua>.
2. Галич, О., Барна, М., Федірець, О., Федірко, Г., Белялов, Т., & Пузирьова, П. (2024). Фінансове управління підприємницькими університетами в умовах диджиталізації, смартекономіки та розвитку освітнього туризму. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 3(56), 474-489. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.56.2024.4420>.
3. Карамішев, Д. В. (2019). Стратегічні орієнтири розвитку моніторингу освітньої діяльності закладів вищої світи як складової системи управління якістю.

- Актуальні проблеми державного управління, 2, 8-19. <https://doi.org/10.34213/ap.19.02.01>.
4. Ковальчук, В. І. & Данькевич, В. О. (2018). Деякі аспекти стратегічного управління розвитком закладу вищої освіти. *Молодий вчений*, 3(2), 548-550. <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/3/120.pdf>.
5. Кравченко, О. І. (2019). Стратегічні напрями розвитку міжнародної діяльності в закладі вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*, 11(1), 196-199. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3541610>.
6. Леонтьєва, І. В. (2024). Екосистема вищої педагогічної освіти в Україні в умовах глобальних змін: моделі та стратегії. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*, 42, 29-35. <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2024.424>.
7. Полянська, А. С. & Тимошенко, Д. В. (2019). Стратегічні імперативи планування розвитку закладів вищої освіти. *Business, economics, sustainability, leadership and innovations*, 3, 56-67. <https://doi.org/10.37659/2663-5070-2019-3-56-66>.
8. Скидан, М. І. (2023). Підвищення якості вищої освіти як основний напрям стратегічного розвитку закладів вищої освіти. *Бізнес Інформ*, 9, 129-135. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-9-129-135>.
9. Студілко, М. (2025). Глобальні виклики для формування трендів розвитку національних систем вищої освіти у світі: політологічний вимір. *Empirio*, 2, 1, 27-45. <https://doi.org/10.18523/3041-1718.2025.2.1.27-45>.
10. Puzyrova, P. (2024). Experience of the world's leading countries in the context of sustainable development of higher education institutions. *Менеджмент*, 1 (39), 30-40. <https://doi.org/10.30857/2415-3206.2024.1.3>.
11. Puzyrova, P. V. & Tarasenko, O. S. (2024). Methodological foundations of forming a strategy for the economic development of higher education institutions in the context of globalization. *Формування ринкових відносин в Україні*, 7-8 (278-279), 88-98. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13953094>.
12. Puzyrova, P. V. (2024). Strategic development of higher education institutions in the post-war reconstruction of Ukraine. *Журнал стратегічних економічних досліджень*, 4 (21), 8-18. <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2024.4.1>.
13. Svyrydenko, D., Hots, N., Kovtun, I., Panchenko, L., Semeniuk, R., & Dvigun, A. (2021). Financial and economic aspects of loss human capital and combating this challenge of ukrainian higher education. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 4(39), 559-569. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v4i39.241443>